

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU NIERUCHOMEGO

3. Miejscowość

DZIAŁDOWO

1. Nazwa

cmentarz parafialny

2. Czas powstania

1860r.

8. Fotografia z opisem wskazującym orientację albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

4. Adres

ul. Nidzicka
13-200 Działdowo

5. Przynależność administracyjna

województwo:
warmińsko-mazurskie

powiat: działdowski

gmina: Działdowo

obręb: 0001 Działdowo
działka nr: 1274/2

6. Formy ochrony

**Ustawa z d. 23.07.2003 o
ochronie zabytków i opiece
nad zabytkami (art. 7)**

**Ustalenia ochrony w MPZP
Miasta Działdowo - Uchwała nr
XXXVI/445/02 Rady Miejskiej w
Działdowie z 24.05.2002r. wraz
z późniejszymi zmianami**

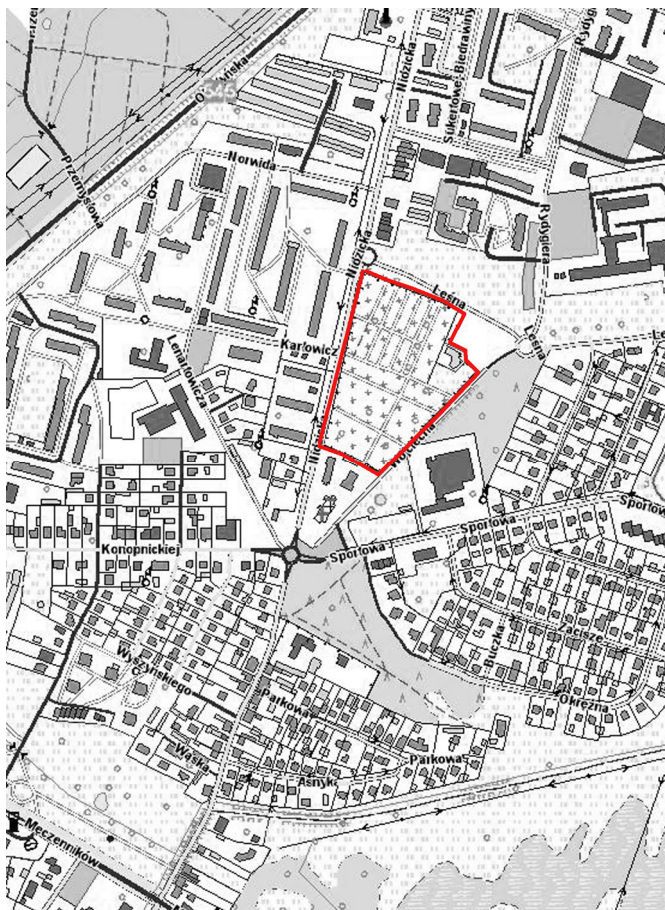
**Ustawa z d. 07.07.1994 Prawo
budowlane (art. 39. ust. 3)**
- Gminna Ewidencja Zabytków

7. Opracowanie karty adresowej

autor: Anna Majewska

data: grudzień 2013r.

Anna Ulejewska

9. Fotografia dodatkowa

10. Opis architektoniczny

Cmentarz rzymskokatolicki usytuowany przy kościele Św. Wojciecha ogrodzony, założony na rzucie zbliżonym do prostokąta z wytyczonymi alejami. Nagrobki głównie z pierwszej i drugiej połowy XX w. - betonowe pomniki, metalowe krzyże i wysoki krzyż drewniany. Cmentarz o czytelnym układzie kwater i regularnym rozplanowaniu z aleją na osi. Starodrzew: głównie lipy, kasztanowce, topole i tuje żywotniki. Na cmentarzu zlokalizowany jest pomnik i mogiła ofiar terroru z płaskorzeźbą (na wysokiej kamiennej ścianie monumentu widnieje płaskorzeźba przedstawiająca egzekucję - trzech hitlerowców grozi wyciągniętą bronią swoim ofiarom – kobiecie z dzieckiem i mężczyźnie) i inskrypcją:

"PAMIĘCI OFIAR OBOZU DZIAŁDOWSKIEGO
ZAMORDOWANYCH PRZEZ OKUPANTA NIEMIECKIEGO
W LATACH 1939-1944"

Na cmentarzu znajduje się także kilkanaście pojedynczych mogił polskich żołnierzy poległych w okolicach Działdowa we wrześniu 1939r. oraz kilkanaście mogił żołnierzy radzieckich walczących w 1945r. o wyzwolenie Działdowa.

11. Stan zachowania

Obiekt obecnie użytkowany o czytelnym założeniu, z zachowanymi historycznymi nagrobkami.

12. Historia miejscowości lub obiektu

Działdowo lokowane na prawie chełmińskim 14.VIII.1344r.; dogodne położenie implikowało dobre kontakty handlowe; niszczone w czasie kolejnych pożarów i wojen. Po pożarze w 1733r. odbudowane wg planu J.L.Schultheiss von Vhfriedt; po pożarze w 1794r. plan odbudowy opracował mierniczy Tite i radca wojskowy Schimmelpfennig a obecny kształt centrum miasta jest efektem tej realizacji. W końcu XIX w. autorem większości realizacji był A.Stohr i skromniejszy A.Goerke. Po zniszczeniach I WŚ architektoniczne wytyczne odbudowy nadał H.Muthesius. Po 1915r. odbudowywano wg planu P.Kahma. 04.06.1859r. gmina katolicka kupiła 5 morgów roli przy trakcie nidzickim od stolarza Jana Sieroki i jego żony Fryderyki z Scheferów. Zakup ten został zaakceptowany urzędowo 1.10.1859r. Z ramienia biskupa chełmińskiego Marwicza występował i akt podpisał "Węglkowski-Missionspriester". 20.01.1860r. stację misyjną biskup Marwicz zamienił na parafię. Nowy kościół stanął szybko ze składek Towarzystwa Św. Bonifacego. Wg planu geodezyjnego z 1906r. obejmującego teren kościoła, plebani i dwóch działek cmentarza oddzielonego wolną działką od plebani, kościół zbudowany w murze pruskim z drewnianą wieżą z wejściem w wieży od strony dzisiejszej ul. Nidzickiej. Przy kościele wzniesiono budynki plebani i zabudowań gospodarczych, założono też cmentarz parafialny. Odtąd zmarłych katolickich chowano prawie wyłącznie na nowym cmentarzu.

13. Uwagi

Obiekt objąć ochroną i opieką jako miejsce pamięci. Historyczne nagrobki poddać renowacji.